

İ. Kengesbayev, *Kazak Tilining Frazeologiyalık Sözdigi* (Kazak Dilinin Deyimler Sözlüğü), Kazak SSR Çılım Akademiyası Til Bilimi İnstitutı, Almatı (= Alma Ata) 1977. 711 s.

Ünlü Kazak dilcisi, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi üyesi ve Kazak Dil Bilimi Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. İsmet Kengesbayev'in sekiz yıl önce yayımlanmış olan bu sözlüğü 10,000'i aşkın Kazakça deyimini içine almaktadır. Eserin önsözünde de belirtildiği gibi, bugüne değin ne Kazakça için ne de başka bir Türk dili için bu çapta bir deyimler sözlüğü ortaya konulmamıştır. Ömer Asım Aksoy'un Türkçe deyimleri derleyen *Deyimler Sözlüğü*'nde 7853 deyim vardır ve bunların büyük çoğunluğu "örnek"sizdir. Aksoy'un sözlüğü, bu nedenle, baştan sona Kazak yazarlarından seçilmiş ve Kazak halkından derlenmiş örneklerle tanıklanmış olan Kengesbayev'in sözlüğü ile yarışamaz veya onunla boy ölçüşemez.

Kengesbayev'in sözlüğü şu bölümlerden oluşmaktadır: Önsöz (3-4), Sözlüğün düzeni ve başvuru yöntem üzerine açıklamalar (5-8), Sözlük (9-588), Kazak dilindeki deyimler üzerine bir inceleme (590-621), Eski Türk (Orhon-Yenisey) ve Oğuz damgaları ile Kazak ve Nogay boylarının damgaları (622-629), Kazakça ay adları (630-636), On iki hayvanlı Eski Türk takvimi (637-641), Kısaltmalar (642-646), Kelimeler dizini (647-699), Sözlük baskıya verildikten sonra derlenen deyimler dizini (700-711).

Önsözden öğrendiğimize göre, yıllarca süren sabırlı ve titiz bir çalışmanın ürünü olan bu sözlükteki deyimlerin büyük bir kısmını 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana Kazak dilinde yayımlanmış eserlerden taranmış deyimler oluşturmaktadır. Kengesbayev, ayrıca, Kazak halkı arasında kullanılan, fakat her nasılsa yazıya geçmemiş olan yüzlerce deyim de yaşlı Kazakların ağzından derlemiş ve örneklerle bu sözlüğe katmıştır. Bu husus önsözde şöyle ifade ediliyor: *Sözdikke ana tilimizde jiyi uşırasatın san salalı turaktı tirkester endi. Atap aytkanda, halkımızdıng bağı zamanı jayın, saltın, ğurpın sırgıp şertetin, ölmes te öşpes kalıp tapkan batırlık, ğasıktık jırı men turmıs-salt ölungderinde, ertegi men angızdarda, aytıstarda, kazaktıng ötken ğasırlardağı körkem til zergerlerinin muralarında bar söz monşaktarı alındı. Sol sıyaktı, XIX ğasırdıng ekinşi jartısındağı janga jazba ädebiyetimizding negizin kalağan, kazak halkı akıl-oyınıng altın dinggegi Abay şığarmalarındağı şeber kıyıştırılğan söz kesteleri, ilgeri-keyindi taska basılıp tarağan kıyssadastanlarda bar frazalar, XX ğasır basındağı söz ustaları men kazak sovyet*

debiyetindeki fraza tirkesteri mol kamıldı. Endi bir alwan frazalar merzimdi baspasz betterinen, ğılımy debiyet pen okuwlıktardan terildi. Sonımen katar, kezinde jazba betine tsp lgirmegen, birak, awızeki tilimizde jiyi uşırap jrgen tıyanıktı tirkester de birşama engizildi. Bul frazeologizmden — avtorın uzak jıldar el işinde, kart-karıya kengesinde bolıp jıynağan, ri mejilistesuhbattas turgılastarı, zamandastarı awzınan esitken, kulakka singgen, jadımızda saktalğan tirkester. “Szlge ana dilimizde sık rastlanan çok sayıda kalıplaşmış ibareler girdi. Açıklamak gerekirse, halkımızın mutlu dönemlerindeki durumunu, gelenek ve göreneklerini dile getirip terennüm eden lmez ve yitmez kalıplaşmış kahramanlık ve aşk şiiirleri ile yaşıyış ve gelenek-göreneklerini yansıtan destanlarında, masal ve hikyelerde, türkülerde, Kazakların geçmiş yüzyıllardaki güzel söz kuyumcularının bize miras bıraktıkları eserlerinde bulunan bütün söz incileri alındı. Bunun gibi, 19. yüzyılın ikinci yarısında ve yazılı edebiyatımızın temelini atan, Kazak halkının fikir ve düşünce yeteneğinin altın direğii olan Abay’ın eserlerindeki ustaca söylenmiş söz dantelleri, eski yeni taş basması kıssa ve destanlarda bulunan deyimler, 20. yüzyıl başındaki söz ustaları ile Kazak Sovyet edebiyatındaki kalıplaşmış deyimler (de) bol miktarda katıldı. Ayrıca, bazı deyimler de basma eser sayfalarından, bilimsel edebiyat ile ders kitaplarından derlendi. Buna ek olarak, yazılı eserlere girmemiş, fakat sözlü dilimizde sık rastlanan kalıplaşmış deyimler de bir lde szlge alındı. Bu deyimler, müellifin uzun yıllar halk içinde, yaşlılar sohbetinde bulunup topladığı, toplantılarda ve sohbetlerinde bulunduğu çağdaşları ağızdan işittiği, kulağında yer ettiği, belleğimize muhafaza olunan deyimler”.

Kazakça deyimler sözlükte alfabe sırasına göre dizilmiş, bir veya birkaç kelimesi farklı eş anlamlı deyimler farklı olan kelimeleri köşeli parantez içine alınmak suretiyle aynı maddede verilmiştir. Örneğın *Allanın sygen kulu* “Allah’ın sevgili kulu” deyimini ile bunun eş anlamlısı *Kudayding sygen kulu* sözlükte ALLANING [KUDAYDING] SYGEN KULI şeklinde bir araya getirilmiştir. Bunun gibi, *Kuşıağın aştı* “Kucağımı açtı” deyimini ile bunun eş anlamlı türü olan *Kuşıağın jayıp karsı aldı* “Kucağımı açıp karşıladı” deyimini aynı maddede şöyle verilmiştir : KUŞAĞIN AŞTI [KUŞAĞIN JAYIP KARSİ ALDI]. Anlam bakımından birbirine çok yakın deyimler de ortası noktalı bir daire ile birbirinden ayrılarak yine bir maddeye konulmuştur : ARTI KAYIRLI BOLSIN ARTIN BERSIN  ARTI TOY BOLSIN “Sonu hayırlı olsun, (Allah) sonunu getirsin, Sonu düğün-dernek olsun” vb. gibi.

Madde başı olan deyimlerden sonra bunların anlamları verilmiş ve deyimler Kazak şair ve yazarlarından seçilmiş örneklerle tanıklanmıştır. Bir deyim için bazan beş, altı, hatt daha fazla yazarları belirlenmiş örnek cümle verilmiştir. Eserleri taranan şair ve yazarların sayısı 300’den fazladır. Ta-

ranan destan, halk hikâyeleri ve şiirleri gibi anonim eserlerin sayısı da 50'yi bulmaktadır. Bunlara ek olarak, aralarında Radloff'un Türk Lehçeleri Sözlüğü ile Yudahin'in Kırgız Sözlüğü de bulunan 7 sözlükle 13 Kazak gazete ve dergisinin kolleksiyonları da taranmıştır. İşte elimizdeki sözlük, böylesine zengin bir malzemenin taranıp fişlenmesi ve uzun yıllar büyük bir sabır ve titiz bir çalışma ile işlenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kengesbayev bu çalışma ve başarısından ötürü ne kadar alkışlansa ve övülse yeridir.

Kazakça deyimler sözlüğünün hemen her sayfasında aynı kelimelerle ve aynı şekilde kurulmuş Türkçe deyimlerin karşılıkları ile karşılaşmak mümkün. Bu duruma şaşmamak gerekir. Çünkü Türkçe ile Kazakça iki kardeş dildir. İşte bu gibi deyimlerden bazıları :

*Adal süt emgen* = Helâl süt emmiş (Kzk. *adal* < Ar. *halâl*)

*Adam bol-* = Adam olmak

*Adamga sanama-* = Adamdan saymamak

*Akıl üyret-* = Akıl öğretmek

*Akıl-esin al-* = Aklını (başından) almak (Kzk. *es* "akıl, hafıza")

*Akulga sal-* = Aklına koymak

*Aldı-ardına kara-* = Önüne ardına bakmak

*Allanınğ / Kudaydıng süygen kulu* = Allah'ın sevgili kulu

*Alla / Kuday saktadı* = Allah korudu

*Ana süti awzınan ketpegen* (Ana sütü ağzından gitmemiş) = Ağzı süt kokuyor

*Akırette eki elim jagangda* = Ahirette iki elim yakanda (olsun)

*Arasınan kara mısıq ötti* = Aralarından kara kedi geçti

*Arıstan jürekti* = Arslan yürekli

*Aspanga köter-* = Göklere çıkarmak (Kzk. *aspan* < F. *âsmân*)

*Awzı barma-* (Ağzı varmamak) = Dili varmamak

*Awzımen kus tiste- / il-* = Ağzı ile kuş tutmak (Kzk. *tiste-* "dişlemek")

*Awzın aşpa-* = Ağzını açmamak

*Aş böridey* = Aç kurt gibi

*Aşşı til* = Acı dil (Kzk. *aşşı* < *açıg*)

*Aşşı şındık* = Acı gerçek (Kzk. *şındık* < *çınlık*)

*Aytkanım aytkan* = Dediğim dedik

*Aytkanın eki etpe-* = (Bir) dediğini iki etmemek

*Bakıtı karang* = Bahtı kara

*Bas awırt-* = Baş ağırtmak

*Bas körset-* = Baş göstermek

*Bel bayla-* = Bel bağlamak

*Betke ayt-* = Yüzüne söylemek

*Betine tükir-* = Yüzüne tükürmek

*Eki ayağın bir etikke tük-* = İki ayağını biş pabuca sokmak

*Eki jüzdi / betti* = İki yüzlü

*İyt jandı* = Köpek canlı

*İynemen kudık kazganday* = İğne ile kuyu kazar gibi, vb. vb.

Sözlüğün sonunda Kengesbayev'in Kazakça deyimler üzerine çok önemli bir araştırması var. Bu ayrıntılı araştırmasında, Kengesbayev, Kazakça deyimleri türlü bakımlardan inceliyor. Araştırmanın alt başlıkları bu incelemenin kapsamı hakkında yeterince fikir verecektir sanırım :

*Kazak tili frazeologiyası — derbes pen* “Kazak dili deyimleri : özel bilim dalı” (589-596)

*Frazeologizm jäne söz* “Deyimler ve kelimeler” (597-598)

*Frazeologizm jäne makal-metel* “Deyimler ve atasözleri” (598-600)

*Frazeologiyalık tüydek pen frazeologiyalık tirkes* “Deyimler ve kalıplaşmış söz öbekleri” (600-601)

*Frazeologizmning keybir stil'dik erekşelikleri* “Deyimlerin bazı üslup özellikleri” (601-603)

*Frazeologizm jäne könergen sözder* “Deyimler ve eskimiş sözler” (603-604)

*Frazeologiyalık mağınanın kalıptasuı* “Deyim anlamının kalıplaşması” (604-606)

*Frazeologizmning dıbs üylesimi* “Deyimlerde ses uyumu, ses tekrarı” (606-608)

*Frazeologizmdegi kal'ka* “Deyimlerde ödünçleme, anlam ödünçlemesi” (608-609)

*Frazeologizm jäne sinonimiya* “Deyimler ve eşanlamlı kelimeler” (609-611)

*Frazeologizm jäne uyıtkı sözder* “Deyimler ve dayandıkları baş sözler” (611)

*Frazeologizmderge keybir san esimler de uyıtkı bola aladı* “Deyimlere bazı sayı adları da baş söz olabilir” (612-616)

*Frazeologizmning keybir grammatikalık körinisi* “Deyimlerin bazı grammatikal şekilleri” (616-617)

*Frazeologizmning kuram sıypatı, komponentterining baylanısuw türleri* “Deyimlerin sözdizimlik yapıları, öğelerinin bağlantı şekilleri” (617-621).

Küçük puntolarla büyük boy 33 sayfa tutan bu araştırma, denilebilir ki, Türk dillerinin herhangi birinde deyimler üzerine yapılmış en hacimli, en ayrıntılı bir çalışmadır. Türkçe dahil, Türk dillerinin hiçbirinde deyimler üzerine yapılmış bu çapta ve bu derinlikte bir araştırma yoktur.

Bu araştırmanın en önemli bölümlerinden biri deyimlerle atasözleri arasındaki farkın incelendiği bölümdür. Deyim ile atasözü arasındaki fark

açık olmakla birlikte bazı araştırmacıların bu ikisini zaman zaman karıştırdığını, birbirinden ayırt edemediğini görüyoruz. Kengesbayev deyim ile atasözü arasındaki farkı şöyle açıklıyor: *FE men makal-metel bir-birinen özderining mazmunı jağınan da, sırtkı tulğası jağınan da saralanıp turadı. Mazmunı jağınan makal men metel atawlıning deni iygi kasiyetterge ündew, wağız-ösiyet sıypatında bolatını mälim. Makal-metel nakılğa, jön siltevege oyıssa, FE-ler tek atawış — beynelew mände keledi. Osi sebepti de, makal men metel sintaksistik jağınan FE-ge karağanda anağurlım kürdeli. Makal-metel kanşalıktı awıs mağınada koldanılğanmen, kuramındağı sözderi özining negizgi leksikalık mağınalarınan ayrılıp kaluw kasiyeti bölek.* “Deyim ile atasözü, anlamları bakımından da, dış şekilleri bakımından da birbirinden ayrılır. Anlamı bakımından atasözü(nün) söyleyenin (dinleyen) iyi, üstün meziyetlere çağırma, öğütverme niteliğinde olduğu bilinir. Atasözü, hikmet (gibi) yön vermeyi amaçlar; deyimler ise yalnızca ad verme, niteleme ve açıklama amacı ile kullanılır. Bu yüzden de atasözleri, sözdizimi bakımından, deyimlere bakarak, bir hayli karmaşıktır. Atasözleri pek çok değişik anlamda kullanıldığı gibi, yapılarındaki kelimelerin kendi aslı sözlük anlamlarından ayrılma nitelikleri de farklıdır” (s. 598).

Bu araştırmada atasözleri ile deyimler arasındaki farklar açık bir şekilde belirtilmiş olmasına rağmen, Kengesbayev’in deyimler sözlüğünde az da olsa bazı atasözleri göze çarpıyor :

*Ağa ölse ini mura* ‘Ağabey ölse (de) kardeş(i) kalır’ (s. 10)

*Altın körse perişte joldan şığadı* “Altın(ı) görünce melek (bile) yoldan çıkar” (s. 38)

*Aşşı menen tattını tatkan biler* “Ekşi ile tatlıyı tadan bilir” (s. 75)

*Arzaning sorpası tatımaydı* “Ucuz çorba tatsız olur” (s. 46)

*Awız küygen ürip işedi* “Ağzı yanan üfleyip içer” = (Sütten) ağzı yanan (yoğurdu) üfleyerek içer (s. 64).

*Bakır kümis bolmaydı* “Bakır gümüş olmaz” (s. 91)

*Bas jarılsa börük işinde* “Baş yarılrsa (da) börk içinde (kalmalı)” = Kol kırılır yen içinde (kalır) s. 96)

*Er moynında kıl arkan şirimes* “Er boynunda kıl urgan çürümez” (s. 165)

*Jılamağan balağa emşek bermeydi* = Ağlamayan çocuğa meme vermezler (s. 218)

*İytting iyesi bolsa, börining tengirisi bar* “İtin sahibi varsa, kurdun (da) tanrısı vardır (s. 239), vb. vb.

Ne var ki bu gibi atasözleri sözlüğe bilerek sokulmuştur. Bu hususu Kengesbayev şöyle açıklıyor: *Tar mağınadağı frazeologiya şengberinen şet-tew tursa da, okırman jurtsılık üşin kajet bolar degen niyetpen mağınası küng-*

*girttew biraz makal-metelderdi Sözdikke engizüwdi jön kördik* “Dar anlamda deyim çerçevesinin dışında olsa da, okur-yazar halk için lâzım olur düşüncesiyle anlamları kapalı bazı atasözlerini Sözlüğe sokmayı uygun gördük” (s. 594).

Kengesbayev deyimlerde üç ayırt edici nitelik görüyor. Bu nitelikler şunlardır : 1) *mağına tutastığı*, yani “anlam bütünlüğü” (Bir deyim içindeki kelimeler asıl anlamlarından büsbütün veya yarı yarıya ayrılmış olup, ibarenin bütün olarak toplu bir anlamı vardır), 2) *tirkes tıyanaktılığı*, yani “söz grubunun duruk (*statik*) olması” (Bir deyim içindeki kelimeler birbirleri ile sıkı sıkıya bağlı olup yerleri değişmez, kalıplaşmış olarak korunur), 3) *koldanuw tıyanaktılığı*, yani “kullanımın duruk (*statik*) olması” (Bir deyim, her zaman, türkü ve şarkılardaki nakaratlar gibi, değişmeksizin veya değiştirilmeksizin tekrar tekrar kullanılır).

Kengesbayev bu üç ölçüte göre Kazakçadaki deyimleri iki ana gruba ayırıyor : 1) *Frazeologiyalık tüydekter* (deyimler, *idiom*’lar), 2) *frazeologiyalık tirkester* (deyimleşmiş ibareler).

Birinci türden deyimlerde kelimeler sözlük anlamlarından ayrılmış olup hepsi bir arada sadece toplu bir anlam verirler : *Janı küydi* “Canı yandı”, *Talağının biyti bar* “Dalağının hiri var” (çevik, canlı, enerjik), *Jüregining tügi bar* “Yüreğinin tüyü var” (yiğit, cesur), *Jürek jutkan* “Yürek yutmuş, (cesur, korkusuz), vb. gibi.

İkinci tür deyimler de, Kengesbayev’e göre, iki gruba ayrılır :

a) *Tüyin tirkester*. Bu tür deyimler eski, bağımsız bir söz grubunun değişik bir anlamda kullanılması ile meydana gelir. Başka bir deyişle, deyim öğelerinin ilk anlamı pek kaybolmamış olmakla birlikte belirsizleşmiş veya bulanmıştır : *Erninen ene süti keppegen* “Dudağında ana sütü kurumamış, toy”, *Pışak keskendey tıyıldı* “Bıçak kesmiş gibi (birden) sakındı, çekindi”, vb. gibi.

b) *Tüyis tirkester*. Bu tür deyim, söz grubunun ilk, bağımsız anlamının değişik olarak kullanılması ile meydana gelir. Ancak, deyim öğelerinin ilk anlamı belirsizleşmemiş, biraz donuklaşmıştır : *Kumırskaday kujınağan* “Karınca gibi üşüşmüşler”, *Közdi aşıp-jumğanşa* “Gözü açıp yumuncaya kadar”, *Askar taw* “Doruğu karlı dağ, yüce dağ” (dayak, destek, koruyucu), vb. gibi.

İnceleme bölümünde dikkati çeken konulardan biri de Kazakçada anlam ödünçlemesi yolu ile meydana gelen deyimlerdir. Sovyetler Birliği’ndeki diğer Türk yazı dilleri gibi Rusçanın etkisinde kalan Kazakçada çeviri yolu ile bazı deyimlerin oluşması doğaldır. İşte bunlardan bazıları : *Bul nomering ötpeydi* “Bu numaran sökmez” (Rusça *Takoy nomer ne proydet*), *Körmes pildi de körmes* “Görmez, fili de görmez” (*Slona-to ne primetili*),

*Murnun kökke köterdi* “Burnunu göğe kaldırdı = Burnu havada” (*zadirat’nos*), *Tasbaka ayang / Tasbaka jüris* “Kaplumbağa adımı, Kaplumbağa yürüyüşü” (*çerapaşiy şag*), vb. Anlam ödünçlemesi (çeviri) yolu ile oluşmuş bu gibi deyimlerin bazılarının Kazakça karşılıkları da vardır. Kengesbayev, haklı olarak, bunların yerine yerli deyimlerin kullanılmasını isteyerek şöyle diyor : *Tilimizdegi dal balamanı izdewding ornına, bağızı wakit “taza” kal’ka jağına tūsūw dağıdı da boy körsetip kaladı. Buğan bir ğana mısıl alalık : “slona-to ne primetili” degendi körmes pildi de körmes dep jürmiz; körmes tüyeni de körmes desek, anağurlım jatık emes pe?* “Dilimizdeki tam karşılığını aramak yerine, bazan yeni anlam ödünçlemelerini yeğleme alışkanlığı boy gösteriyor. Buna bir tek örnek verelim : *slona-to ne primetili* sözü yerine *körmes pildi de körmes* deyip duruyoruz; *körmes tüyeni de körmes* (Görmez, deveyi de görmez) desek daha uygun olmaz mı?” (s. 608).

Yazımızın başında da belirtmiş olduğumuz gibi, sözlüğün sonunda üç *kosımşa*, yani ek var. Bunlardan birincisi *En-Tangba Tuwralı* “Damgalar üzerine” adını taşıyor (622-629). (Kazakça *en* kelimesi hayvanların kulaklarına ucunu kesmek suretiyle yapılan damga anlamındadır. *Ene-* fiilinin kökü olan bu kelime birçok Türk dilinde unutulmuştur. Kâşgarlı’da *ine-*, *ene-* fiili varsa da bunun kökü olan *en* ismi yoktur). Kengesbayev bu bölümde Orhon-Yenisey yazıtlarındaki eski Türk damgalarını, Kâşgarlı’nın sözlüğündeki Oğuz boyları damgalarını ve 19. yüzyıl Kazak boylarının damgalarını tablolar halinde veriyor.

İkinci ek Kazakça ay adlarına ayrılmıştır (630-636). Eski Türklerde ve Altaylar gibi bazı Türk halklarında mevsim ve ay adlarına değinilerek başlayan bu incelemede *Nawrız (Uls kün)* ayından (22 Mart-21 Nisan) itibaren yılın on iki ayının Kazakça adları Rusça ve Arapça karşılıkları ile birlikte tablo halinde veriliyor. Kazakça ay adları şöyledir : *Nawrız, Kökek* (22 Nisan-22 Mayıs), *Mamız* (23 Mayıs-21 Haziran), *Mawsım* (22 Haziran-21 Temmuz), *Şilde* (22 Temmuz-20 Ağustos), *Tamız* (21 Ağustos-19 Eylül), *Kırküyek* (20 Eylül-19 Ekim), *Kazan* (20 Ekim-18 Kasım), *Karaşa* (19 Kasım-18 Aralık), *Jeltoksan* (19 Aralık-17 Ocak), *Kangtar* (18 Ocak-16 Şubat) ve *Akpan* (17 Şubat-18 Mart). Yine bu incelemeden öğrendiğimize göre Kazakça ay adları Kazakistan’ın türlü bölgelerinde az-çok farklı şekilde ve değişik sıra ile kullanılıyormuş. Sözlüğün bu eki Türk dillerinde ay adları üzerine araştırma yapmak isteyenler için çok yararlı ve vazgeçilmez bir kaynak niteliğindedir.

Üçüncü *kosımşa*’da 12 Hayvanlı Eski Türk Takvimi üzerine bilgiler verildikten sonra Hicrî takvimi Miladî’ye ve Miladî takvimi Hicrî’ye çevirme yöntemleri öğretiliyor. 12 Hayvanlı Eski Türk Takvimi, bilindiği gibi, şöyle idi : *Küsgü (Sığan), Ud, Bars, Tabışgan, Luu, Yılan, Yund, Koy, Biçin, Takıgu, It* ve *Lagzın*. Bu adların çoğu Kazakçada yaşamaktadır :

*Barıs* (Pars, Kaplan), *Ulu* (Ejderha), *Julan* (Yılan). *Koy* (*Koyun*), *Meşin* (Eski Türkçe *biçin* “maymun”dan), *Tawık* (Tavuk) ve *İyt* (*İt*). Dört yıl adı için de değişik kelimeler kullanılmaktadır : *Tışkan* (Eski Türkçe *sıçgan*’dan), *Sıyr* (Sığır), *Koyan* (Eski Türkçe *kodan* “tavşan”dan), *Jilki* (*yilki*’dan, *yund* yerine). *Dongız* (Eski Türkçe *tonguz*’dan, *Lagzın* yerine).

Kazakça Deyimler Sözlüğü *Şarttı Kıskartuıwlar*, yani kaynak eserlerin kısaltmaları (642-646), *Söz Tizbe* “Söz Dizini” (647-699) ve Sözlük hazırlandıktan sonra derlenmiş deyimlerin bir listesi (700-711) ile sona ermektedir.

Ünlü Kazak dilcisi Prof. Dr. İsmet Kengesbayev’in bu dev eseri ömür boyu süren titiz bir araştırma, sabırlı ve ciddi bir çalışma ürünüdür. Yazımızın başında da belirtmiş olduğumuz gibi, Türk dillerinin hiçbiri için bugüne kadar bu çapta ve bu değerde bir deyimler sözlüğü ortaya konulmamıştır. Kengesbayev’i bu başarısından ötürü kutlarken türünde çığır açan bu sözlüğün öbür Türk dillerinin deyimler sözlüğü çalışmaları için örnek alınmasını dileriz.

TALÂT TEKİN